

ПРОБЛЕМА ЗБАЛАНСОВАНОГО ДЕРЖБЮДЖЕТУ

Левчук Н.М., кандидат економічних наук, Національний транспортний університет, Київ, Україна

Дудка Т.В., Національний транспортний університет, Київ, Україна

Пересада Т.М., Національний транспортний університет, Київ, Україна

Гайдай Г.Г., Національний транспортний університет, Київ, Україна

PROBLEM OF BALANCED STATE BUDGET

Levchuk N.M., PhD, National Transport University, Kyiv, Ukraine

Dudka T.V. National Transport University, Kyiv, Ukraine

Peresada T.M., National Transport University, Kyiv, Ukraine

Gaidai G.G., National Transport University, Kyiv, Ukraine

ПРОБЛЕМА СБАЛАНСИРОВАННОГО ГОСБЮДЖЕТА

Левчук Н.Н., кандидат экономических наук, Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Дудка Т.В., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Пересада Т.Н., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Гайдай А.Г., Национальный транспортный университет, Киев, Украина

Постановка проблеми. У кожній країні основу державних фінансів становить бюджет, а точніше бюджетна система, яка охоплює державний бюджет і бюджети відповідних адміністративних одиниць. Бюджет – це збалансований кошторис грошових доходів і витрат на певний період (рік, півмісяця, місяць). Збалансування бюджету належить до ключових проблем бюджетної системи. Згідно із ст.21 Закону України "Про бюджетну систему України", "збалансованість бюджетів, які входять до складу бюджетної системи України, є необхідною умовою фінансово-бюджетної політики". Відповідні правові рішення з цього питання не тільки забезпечують чітке й ефективне функціонування бюджетної системи, але й визначають фактичні можливості діяльності різних органів влади. В найзагальніших рисах під "збалансуванням" необхідно розуміти забезпечення рівноваги. В свою чергу, термін "бюджетна рівновага" означає, що бюджетні видатки покриваються бюджетними доходами. Якщо бюджетні видатки перевищують доходи, то це значить, що існує бюджетний дефіцит. У цьому випадку рівноваги немає. Якщо ж доходи вищі від податків, існує профіцит бюджету, або бюджетний надлишок. Однак цього разу можна сказати, що бюджет відзначається відсутністю рівноваги. Отже, стан бюджетної рівноваги не означає тільки рівновагу в арифметичному розумінні, тобто коли доходи дорівнюють видаткам. Бюджет знаходиться у стані рівноваги тоді, коли доходи дорівнюють видаткам, та коли доходи вищі від видатків. Іншими словами, бюджетної рівноваги немає тільки тоді, коли видатки перевищують доходи, тобто має місце існування бюджетного дефіциту.

Мета дослідження. Метою даного дослідження є обґрунтування проблеми існування бюджетного дефіциту, вивчення можливостей уникнення цієї проблеми.

Основні результати дослідження. У силу соціальних і суб'єктивних причин держава ринеться витратити все більше і більше фінансових засобів. Це у свою чергу викликає необхідність збільшення дохідної частини, що можна зробити за рахунок нових надходжень у бюджет. Збільшення податкового навантаження призведе до зменшення ефективності виробництва, а отже до скорочення робочих місць і збільшенню безробіття. Зниження рівня виробництва і збільшення безробіття з одного боку знизить дохідну частину бюджету, а з іншого боку збільшить його видаткову частину. У такому разі утворюється замкнуте коло : витрати ростуть, а прибутки зменшуються.

Такий стан, коли витрати державного бюджету перевищують його прибутки називається бюджетним дефіцитом. Для боротьби з даним явищем застосовується ряд методів. Одним із них є державні позики (внутрішні і зовнішні). Вони здійснюються у вигляді продажу державних цінних паперів, позик у позабюджетних фондів (наприклад у фонді страхування по безробіттю або

пенсійному фонді) і одержання кредитів у банків (ця форма фінансування бюджетного дефіциту часто порушується місцевою владою).

Іншим засобом покриття бюджетного дефіциту є додаткова емісія грошей. Проте наслідки такого кроку дуже негативні і загальновідомі: розвивається неконтрольована інфляція, підриваються стимули для довгострокових інвестицій, розкручується спіраль цін і як наслідок - заробітна плата і заощадження населення знецінюються. Даний засіб дає ефекти в короткостроковому періоді, надалі все повертається в старе положення тільки в збільшеному масштабі. Тому метод державних позик є більш переважним, проте так само не варто забувати про його хиби.

Головною хобою державних позик є ріст державного боргу, а його належить виплачувати з відсотками. Говорять, що сьогоднішні державні позики - це завтрашні податки. Державний борг підрозділяється на внутрішній і зовнішній, а так саме на короткостроковий "до одного року", середньостроковий "від одного року до п'яти років" і довгостроковий "понад п'ять років".

Найважчими є короткострокові борги. За ними незабаром припадає виплачувати основну суму з високими відсотками. Таку заборгованість можна пролонгувати, але це пов'язано з виплатою відсотків на відсотки.

Найбільш кращим засобом регулювання бюджетного дефіциту є маніпулювання дохідною статтею бюджету, за розумної видаткової політики. Ідея полягає в тому, що за допомогою податкової системи необхідно створити сприятливі умови для росту виробництва. Цього можна домогтися знизивши і зробивши гнучкими податкові ставки.

Особливості збалансування місцевих бюджетів. Дохідна та видаткова частини місцевих бюджетів визначаються в основному затвердженими парламентом нормами. Це означає, що державні органи створюють систему місцевих бюджетів, основною умовою існування якої має бути рівновага між доходною та видатковою сторонами місцевих бюджетів. Передача обов'язків і відповідальності місцевим органам влади має супроводжуватися забезпеченням цих органів відповідними фінансовими ресурсами. З правової точки зору про відповідність між зв'язками та фінансовими ресурсами можна говорити тоді, коли обов'язки супроводжуються правами та компетенціями на використання джерел доходів. Ці компетенції можуть визначатися по-різному - від прав на використання ресурсів до нормативних компетенцій, тобто прав щодо встановлення податків. Місцеві органи влади повинні мати юридично закріплені джерела доходів, достатні для покриття обов'язкових видатків. Це, звичайно, не означає, що місцеві органи влади можуть мати можливість виконувати тільки обов'язкові функції. Може бути ситуація, за якої місцеві органи влади мають на своїх рахунках необхідні фінансові кошти, але не мають відповідних прав щодо їх використання. Існує небезпека, що чіткий розподіл обов'язків і ресурсів зменшить самостійність місцевих органів влади. Однак така небезпека не означає зв'язку між збалансованим бюджетом та недостатньою самостійністю. Збалансована система доходів і видатків має забезпечувати відповідний рівень самостійності місцевих органів влади як у видатковій, так і в доходній частині.

Закладання в українському законодавстві принципів збалансованості місцевих бюджетів було спричинено загальною складною фінансовою ситуацією та інфляцією. Причиною цього було також побоювання, що при набутті значної відносної самостійності місцеві органи перевищать власні доходи і це стане зайвим тягарем для надто дефіцитного бюджету держави. Частково з такими думками можна погодитись. Однак за відсутності протягом тривалого часу достатніх власних місцевих доходів прийняте положення фактично обмежувало самостійність регіонів, змушуючи їх скорочувати видатки. Цю ситуацію не можна вважати правильною. В багатьох випадках прагнення самостійності місцевих органів влади може залишитися лише декларативним, підкреслюючи також теоретично визнану регіональну самостійність територіального планування.

В міру розвитку вітчизняної системи місцевої влади необхідно давати оцінку взаємовідносинам між органами місцевого самоврядування, регіонами та урядом. Така оцінка має стосуватися впливу зазначених взаємовідносин на можливості участі у співпраці за умов глобалізації світової економіки. У ситуації обмеженості публічних бюджетів уряд може відмовитися від деяких програм з метою збалансування бюджету держави. Постає ряд питань. Чи повинні місцеві органи влади у відповідь на такі обмеження також призупинити діяльність у цих сферах? Якщо ні, то яким способом має фінансуватися місцева сфера послуг? Чи нові обов'язки мають передаватися від уряду місцевим органам влади разом із додатковою фінансовою підтримкою у вигляді дотації або нових джерел доходів? До якого рівня уряд має втручатися у розбіжності, які виникають з неправильного закріплення компетенцій у галузі видатків і з різного податкового потенціалу?

За умови, що місцеві органи влади повинні мати у своєму розпорядженні гарантовані законом ресурси для виконання своїх обов'язків (такі або схожі обов'язки існують в регіонах з

диференційованим рівнем економічного розвитку), треба прийняти тезу про необхідність вирівнювання фінансово-економічних можливостей регіонів країни. Якщо видатки в межах регіону, що надає послуги, та обсяг доходів неможливо врівноважити, координуючу роль можуть виконувати відповідні дотації. З метою забезпечення ефективності та справедливості це мають бути конкретні та доповнюючі дотації з урахуванням поділу коштів між рівнями влади відповідно до їх часток у доходах. Однак забезпечення ресурсами для ліквідації диспропорцій економічному розвитку та рівні життя не повинно зменшувати прагнення місцевих органів влади до економії видатків і заходів до пошуку нових і збільшення продуктивності існуючих джерел доходів. Збільшення ресурсів як результат діяльності місцевих органів влади ніколи не повинно призводити до автоматичного їх передавання вищому рівню або до зменшення дотацій чи субвенцій.

Все це стосується збалансованості місцевих бюджетів. Крім структури доходної та видаткової сторін бюджету та прав місцевих органів влади у цій сфері, важливе значення мають питання процедури збалансування місцевих бюджетів, тому що правила складання та затвердження бюджету та інші суттєві норми визначають, хто і в якому обсязі затверджуватиме квоти доходів і видатки місцевого бюджету. Крім компетенції, неабияке значення тут має послідовність затвердження, тобто питання процедури. З огляду на принцип самоврядування найкращим є рішення, за якого органи держави заздалегідь затверджують обсяги дотацій і субвенцій, а місцеві органи влади, маючи певні права у встановленні ставок окремих податків і визначенні обсягу видатків, остаточно затверджують доходну та видаткову частини бюджету. Таким чином, акт затвердження місцевого бюджету набуває реального значення. Розуміючи необхідність певних обмежень свободи діяльності місцевих органів влади, слід зазначити, що значення затвердження місцевих бюджетів залежить від того, чи мають місцеві органи влади права і які вони у визначенні доходної та видаткової сторін бюджету.

Висновки. Узагальнюючи положення, що стосуються рівноваги місцевих бюджетів, необхідно відзначити, що системою, в якій зобов'язанням мають відповідати ресурси, тобто потенційними видаткам - доходи місцевих бюджетів, повинні керуватися саме фінансові органи держави. Така система повинна передбачати конкретно визначений обсяг самостійності місцевих органів влади і стимулювати ефективність діяльності цих органів. Однак право остаточного затвердження квот доходів і видатків має залишатися на місцевому рівні.

Процес радикального реформування економіки країни потрібен. Без досягнення збалансованого бюджету неможливо забезпечити тривалу макроекономічну стабілізацію. Для скорочення дефіциту бюджету, проведенню податкової реформи необхідно впорядкувати урядові видатки. Зниження ставок оподаткування сприятиме зростанню бюджетних надходжень за умов розширення податкової бази та посилення відповідальності за ухиляння від сплати податків.

Переваги збалансованого бюджету: припинення інфляції, збільшення приватних інвестицій, поліпшення сальдо поточного рахунка, прискорення темпів економічного зростання. Істотне скорочення або (ще краще) досягнення позитивного сальдо бюджету не лише обмежує потребу в емісійних кредитах центрального банку, а й формує сподівання цінової та грошової стабільності (результат, необхідний для подолання інфляційної інерції).

Шляхи досягнення збалансованого бюджету. Першочерговим завданням є впорядкування урядових видатків, що передбачає: скорочення їх частки у ВВП та збільшення видатків на освіту, охорону здоров'я, розвиток інфраструктури. Лише після цього стає можливим, визначити параметри податкової реформи, яка за будь-яких умов не повинна збільшувати дефіциту бюджету — інакше її проведення втрачає сенс і може означати крах зваженої економічної політики.

З погляду дискусії в Україні навколо фіскальної політики в цілому та податкової реформи зокрема, істотними є три зауваження:

По-перше, недоречно розглядати зміни в податковій системі, не визначивши пріоритетів у видатках уряду (частка у ВВП, структура видатків, співвідношення між видатками центрального уряду та місцевих органів влади). По-друге, якими б не були варіанти ставок оподаткування, кількості податків тощо, до уваги повинен братися стан платіжного балансу. В економіці України й далі зберігається від'ємне сальдо платіжного балансу, і тому потреба в перевищенні доходів бюджету над його видатками є актуальною. По-третє, впорядкування урядових видатків та податкова реформа не стануть реальними без вияву потужної політичної волі, передусім із боку виконавчої влади, і необхідного організаційно-правового забезпечення.

ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ

1. Артус М. М. Бюджетна система України : навч. посіб. / М. М. Артус, Н. М. Хижа. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220 с.

2. Бабич Т. С. Макрофінансове бюджетування : навч. посіб. / Т. С. Бабич, Т. В. Жибер ; за наук. ред. В. М. Федосова. – К. : КНЕУ, 2011. – 311 с.
3. Бадида М. П. Міжбюджетні відносини та соціально-економічний розвиток місцевих громад . / М. П. Бадида // Формування ринкових відносин в Україні. – 2008. - № 7. – С. 46-52.
4. Василик О. Д. Державні фінанси : підруч. / О. Д. Василик, К. В. Павленко. – К. : Центр учбов. літератури, 2004. – 608.
5. Галушка Є. О. Бюджетний менеджмент : навч. посіб. / Галушка Є. О. – Чернівці : Книги-XXI, 2007. – 280 с.
6. Кириленко О. П. Теорія і практика бюджетних інвестицій : [монографія] / О. П. Кириленко, Б. С. Малиняк. – Тернопіль : Екон. думка, 2007. – 288 с.
7. Місцеві фінанси : підруч. / за ред. О. П. Кириленко. – К. : Знання, 2006. – 677 с.

REFERENCES

1. Artus M. M. Budgetary system of Ukraine: navch.posib. / M. M. Artus, N. M. Hyzha. - K: Izd Europe. Univ, 2005. - 220 p.
2. Babich T.S. Macro budgeting: teach. guidances. / T.S. Babich, T.V. Gibert; by science. Ed. V.M. Fedosov. - Kyiv: Kyiv National Economic University, 2011. - 311 p.
3. Badyda M.P. Intergovernmental relations and socio-economic development of local communities. / M.P. Badyda // Formation of market relations in Ukraine. - 2008. - № 7. - S. 46-52.
4. Vasylyk O.D. Public finance textbook. / O.D. Vasylyk, K.V. Pavlenko. - K: Center Training. literature, 2004. - 608.
5. Galushka E.O. Budget management: teach. guidances. / Galushka E.O. - Chernivtsi Books-XXI, 2007. - 280 p.
6. Kirilenko A.P. Theory and practice of budgetary investment [monograph] / A.P. Kirilenko, B.S. Malynyak. - Ternopol: Econ. opinion, 2007.
7. Local finance: textbook. / Ed. A.P. Kirilenko. - K: Knowledge, 2006. - 677 p.

РЕФЕРАТ

Левчук Н.М. Проблема збалансованого держбюджету / Н.М. Левчук, Т.В. Дудка, Т.М. Пересада, Г.Г. Гайдай // Економіка та управління на транспорті. – К.: НТУ, 2015. – Вип. 1.

Збалансування бюджету належить до ключових проблем бюджетної системи. Збалансованість бюджетів, які входять до складу бюджетної системи України, є необхідною умовою фінансово-бюджетної політики. Відповідні правові рішення з цього питання не тільки забезпечують чітке й ефективне функціонування бюджетної системи, але й визначають фактичні можливості діяльності різних органів влади. Якщо бюджетні видатки перевищують доходи, то це значить, що існує бюджетний дефіцит. У цьому випадку рівноваги немає. Якщо ж доходи вищі від податків, існує профіцит бюджету, або бюджетний надлишок. Бюджет знаходиться у стані рівноваги, коли доходи дорівнюють видаткам. Метою даного дослідження є обґрунтування проблеми існування бюджетного дефіциту, вивчення можливостей уникнення цієї проблеми.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: БЮДЖЕТ, БЮДЖЕТНА СИСТЕМА, БЮДЖЕТНИЙ ДЕФІЦИТ, БЮДЖЕТНИЙ ПРОФІЦИТ,ЗБАЛАНСОВАНІСТЬ БЮДЖЕТУ.

ABSTRACT

Levchuk N.M., Dudka T.V., Peresada T.M., Gaidai G.G. Problem of balanced state budget. Economics and management on transport. – Kyiv. National Transport University. 2015. – Vol. 1.

The balancing of the budget relates to the key issues of the budget system. A balanced budget, which are part of the budgetary system of Ukraine, is a necessary condition for fiscal policy. Appropriate legal action on this matter not only provide clear and effective functioning of the budget system, but also determine the actual activities of the various authorities. If budget expenditures exceed revenues, it means that there is a budget deficit. In this case no equilibrium. If the income is higher taxes, there is a budget surplus or a budget surplus. The budget is in balance when revenues equal expenses. The aim of this study is to validate the problem of the existence of the budget deficit, the study of the possibilities to avoid this problem.

KEYWORDS: BUDGET, BUDGET SYSTEM, BUDGET DEFICIT, BUDGET SURPLUS, BALANCED BUDGET.

РЕФЕРАТ

Левчук Н.Н. Проблема сбалансированного госбюджета / Н.Н. Левчук, Т.В. Дудка, Т.Н. Пересада, А.Г. Гайдай // Экономика и управление на транспорте. – К.: НТУ, 2015. – Вып. 1.

Сбалансирование бюджета принадлежит к ключевым проблемам бюджетной системы. Сбалансированность бюджетов, которые входят в состав бюджетной системы Украины, является необходимым условием финансово-бюджетной политики. Соответствующие правовые решения по этому вопросу не только обеспечивают четкое и эффективное функционирование бюджетной системы, но и определяют фактические возможности деятельности различных органов власти. Если бюджетные расходы превышают доходы, то это значит, что существует бюджетный дефицит. В этом случае равновесия нет. Если же доходы выше налогов, существует профицит бюджета, или бюджетный излишек. Бюджет находится в состоянии равновесия, когда доходы равны расходам. Целью данного исследования является обоснование проблемы существования бюджетного дефицита, изучение возможностей предотвращения этой проблемы.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: БЮДЖЕТ, БЮДЖЕТНАЯ СИСТЕМА, БЮДЖЕТНЫЙ ДЕФИЦИТ, БЮДЖЕТНЫЙ ПРОФИЦИТ, СБАЛАНСИРОВАННОСТЬ БЮДЖЕТА.

АВТОРИ:

Левчук Н.М., кандидат економічних наук, доцент, Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

Дудка Т.В., Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

Пересада Т.М., Національний транспортний університет, доцент кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

Гайдай Г.Г., Національний транспортний університет, старший викладач кафедри «Економіка», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Україна, 01010, м. Київ, вул. Суворова, 1, к. 313.

AUTHOR:

Levchuk N.M., Ph.D., associate professor, National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

Dudka T.V., National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

Peresada T.M., National Transport University, associate professor, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

Gaidai G.G., National Transport University, senior lecturer, department of Economics, e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, tel. +380442803016, Ukraine, 01010, Kyiv, Suvorova str., 1, of. 313.

АВТОРЫ:

Левчук Н.Н., кандидат экономических наук, доцент, Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

Дудка Т.В., Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

Пересада Т.Н., Национальный транспортный университет, доцент кафедры «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

Гайдай А.Г., Национальный транспортный университет, старший преподаватель кафедры «Экономика», e-mail: kaf-ekonomika_ntu@bigmir.net, тел. +380442803016, Украина, 01010, г. Киев, ул. Суворова, 1, к. 313.

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Козак Л.С., кандидат економічних наук, професор, Національний транспортний університет, завідувач кафедри «Економіка», Київ, Україна.

Бондаренко Є.В., доктор економічних наук, професор, президент Української академії інвестицій в науку і будівництво, Київ, Україна.

REVIEWER:

Kozak L.S., Ph.D., professor, National Transport University, head, department of Economics, Kyiv, Ukraine.

Bondarenko Ye.V., Ph.D., Economics (Dr.), professor, President of Ukrainian Academy of investment in science and construction, Kyiv, Ukraine.